

DOI: 10.26693/jmbs04.06.229

УДК 378.147:316.6

Трефаненко І. В.¹, Соловійова О. В.², Гречко С. І.¹,
Гордійчук Д. О.³, Рева Т. В.¹

ВПЛИВ НАУКОВО–ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ НА СОЦІАЛЬНО–ПСИХОЛОГІЧНУ АДАПТАЦІЮ СТУДЕНТІВ

¹ ВНДЗ України «Буковинський державний медичний університет», Чернівці, Україна² Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича, Україна³ Харківський національний медичний університет, Україна

ira.trefanenko@gmail.com

Теоретичною основою поняття «адаптація» є уявлення про неї як про постійний процес активного пристосування індивідуума до умов навколишнього середовища, який торкається всіх рівнів функціонування людини. Робота в студентській науковій групі, залучення студентів до виконання науково–дослідної роботи відіграє велику роль в соціально–психологічній адаптації студента. Метою нашої роботи стало порівняти соціально–психологічну адаптацію у студентів, які приймали активну участь в роботі гуртків та виконували науково–дослідні роботи під час навчання в університеті зі студентами, які не були залучені до цього виду роботи. В результаті дослідження було виявлено, що адаптація у студентів обох груп більше 80%. Цей результат не наближений до 100%, тому що, незважаючи на 6 рік навчання в університеті, студенти мають ряд особливостей в цей період, які впливають на їх адаптаційний рівень. В 1–й групі ми отримали цей показник незначно вищим на 7% за контрольну групу. Це можна пояснити тим, що відсоток студентів, які активно залучались до науково–дослідної роботи, визначились з подальшою спеціалізацією та вже працюють в тому напрямку. В дослідній групі адаптовані студенти частіше проявляють інтернальність, сприймають всі зміни, що відбуваються з ними, як результат власної діяльності (входження в режим роботи, самостійне складання графіка навчання, здатність встигати додатково навчатися та виконувати науково–дослідну роботу). Лише 9% в цій групі студентів сприймають події, які відбуваються, як вплив інших сил (судьба, випадок та інше). У контрольній групі цей відсоток вищий в два рази, це може проявлятися в житті студента у вигляді порушення самоорганізації.

Емоційна комфортність в групі студентів, які займаються НДР значно вища. Так в першій групі показник складає 85% [75,48–94,52] на відміну від другої групи 67% [60,53–73,47] ($p \leq 0,05$). Перевага позитивних емоцій, відчуття благополуччя пов'язана

з визначенням подальшого напрямку навчання, отриманням, за рахунок науково–дослідної роботи в гуртках, перших професійних перемог, позитивною самореалізацією у вибраному напрямку. В контрольній групі більше 1/3 студентів переживає емоційний дискомфорт на цьому рівні навчання, що значно обтяжує процес навчання.

Отриманні дані в контрольній групі свідчать про майже однаковий відсоток рівня самосприйняття та сприйняття інших. Студенти демонструють дружнє відношення до своїх сокурсників, що свідчить про прийняття оточення, схвалення їх життєвої позиції, в цілому позитивного відношення до себе оточуючих. У студентів дослідної групи виявляється позитивний полюс самосприйняття, що відображає ступінь доброзичливості до себе та відображає здатність оцінювати свої сильні та слабкі сторони. Так в першій групі показник складає 84% [74,22–93,78] на відміну від другої групи 68% [63,34–72,66] ($p \leq 0,05$).

Показник «прагнення до домінування» в першій групі складає 38% [25,06–50,94] на відміну від другої групи 54% [44,33–63,66] ($p \leq 0,05$). Більш низький показник прагнення до домінування в групі студентів, які відвідували гурток обумовлений напевно більшою здатністю роботи в команді.

Отже, ми бачимо, що студенти, які відвідують гуртки, додатково виконують НДР більше використовують свої адаптаційні можливості.

Ключові слова: соціально–психологічна адаптація, студент, студентський науковий гурток

Ефективна психічна адаптація є однією з передумов до успішної професійної діяльності.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Наукова робота є фрагментом НДР «Особливості коморбідного перебігу захворювань внутрішніх органів: чинники ризику, механізми розвитку та взаємообтяження, фармакотерапія» № державної реєстрації 0114U002475.

Вступ. Теоретичною основою поняття «адаптація» є уявлення про неї як про постійний процес активного пристосування індивідуума до умов навколишнього середовища, який торкається всіх рівнів функціонування людини, що змінюються чи вже змінилися [1, 2]. Соціально–психологічна адаптація студента в групі чи колективі проходить завдяки функціонуванню певної системи механізмів: рефлексії, емпатії, прийому соціального зворотного зв'язку тощо [4]. Успішність соціальної адаптації залежить від характеристики середовища і суб'єкта [5]. Показниками успішної соціальної адаптації виступає високий соціальний статус особистості в певному середовищі, його психологічне задоволення цим середовищем і його найбільш важливими елементами, зокрема, задоволення роботою, її організацією, умовами і змістом тощо [6, 7]. Показниками низької соціальної адаптації є переміщення суб'єкта в інше соціальне середовище, відхилення у поведінці

Надзвичайно важливе значення для успішного навчання в ВУЗі має правильна організація самоосвітньої роботи студентів з розширення та заглиблення своїх знань. Навчальні заняття у ВНЗі мають по відношенню до процесу засвоєння знань лише установчий, орієнтуючий характер. Студент повинен сам активно здобувати знання різними шляхами. Відвідування гуртка, виконання науково–дослідної роботи (НДР) якраз можуть стати одними з таких форм активного навчання [8]. Систематичне відвідування студентських гуртків, активна співпраця з науковими керівниками, самостійне виконання НДР відповідає двом головним критеріям соціально–психологічної адаптації, по–перше – формування почуття задоволеності від перших самостійно отриманих результатів наукової роботи, по–друге – це так званий соціальний успіх, який полягає як в освоєнні нових умов життя, так і в завоюванні авторитету в студентському колективі і у викладачів вузу.

Метою даної роботи стало порівняти соціально–психологічну адаптацію у студентів, які приймали активну участь в роботі гуртків та виконували науково–дослідні роботи під час навчання в університеті зі студентами, які не були залучені до цього виду роботи.

Матеріал та методи дослідження. Для вивчення соціально–психологічної адаптації у студентів застосовували методику К. Роджерса, Р. Даймонда. Для вирішення поставленої мети було опрацьовано 154 заповнених анкети за анкетом К. Роджерса, Р. Даймонда. З них 100 анкет – це відповіді студентів, які не займалися в СНГ під час навчання в університеті та 54 анкети студентів, які активно займалися в гуртках.

Дослідження виконані з дотриманням основних положень «Правил етичних принципів проведення наукових медичних досліджень за участю людини», затверджених Гельсінською декларацією (1964–2013 pp.), ICH GCP (1996 p.), Директиви ЄЕС № 609 (від 24.11.1986 p.), наказів МОЗ України № 690 від 23.09.2009 p., № 944 від 14.12.2009 p., № 616 від 03.08.2012 p. Кожен студент підписував інформовану згоду на участь у дослідженні, і вжиті всі заходи для забезпечення анонімності особистості.

Статистична обробка отриманих даних проводилася за методом визначення довірчого інтервалу, за рівень вірогідності прийнята величина $p \leq 0,05$ [9].

Результати дослідження та їх обговорення.

Після обробки отриманих результатів слід відзначити, що достовірна різниця в адаптації студентів 6 курсу існує. Студенти цього курсу паралельно з навчанням переживають «третю кризу» в своєму студентському житті. А саме досить болюче постає питання розподілу, осмислення того, що з навчання треба перейти в самостійну роботу, співставлення об'єму своїх знань з тим об'ємом, який хотілось би мати в майбутньому. Досить актуальним залишається питанням матеріального забезпечення свого майбутнього, яке напряму залежить від обраної спеціальності. Отже адаптація їх сьогодення – це стартова адаптація їх майбутнього і вона залежить від багатьох чинників в тому числі відвідували вони СНГ чи ні. Ми отримали наступні результати.

У результаті дослідження було виявлено, що адаптація у студентів обох груп більше 80%. Цей результат не наблизений до 100%, тому що, незважаючи на 6 рік навчання у ВУЗі, студенти мають ряд особливостей в цей період, які впливають на їх адаптаційний рівень. А саме зовсім новий розклад занять. Якщо на попередніх курсах студенти мали розклад на тиждень, то на 6 курсі він складається з тривалих циклів на одній базі. В цей період «гостро постає» питання розподілу. Студент знаходиться в останньому (третьому) кризовому періоді свого навчання, отже наші результати співпадають з даними літературних джерел. В 1–й групі ми отримали цей показник незначно вищим на 7% за контрольну групу. Це можна пояснити тим, що відсоток студентів, які активно залучались до НДР, визначились з подальшою спеціалізацією та вже працюють в тому напрямку (**таблиця**).

У дослідній групі адаптовані студенти частіше проявляють інтернальність, сприймають всі зміни, що відбуваються з ними, як результат власної діяльності (входження в режим роботи, самостійне складання графіка навчання, здатність встигати додатково навчатися та виконувати НДР). Лише

Таблиця – Характеристика структурних компонентів адаптованості студентів, які працюють в СНГ

Компоненти адаптованості	Показники адаптованості у студентів 6 курсу, які працюють в СНГ (1 група)	Показники адаптованості у студентів 6 курсу, які не працюють в СНГ (2 група)
Адаптація (А)	89%	82%
Самосприйняття (S)	84%	68%
Сприйняття інших (L)	72%	67%
Емоційна комфортність (Е)	85%	67%
Інтернальність (I)	93%	82%
Прагнення до домінування (D)	38%	54%

9% в цій групі студентів сприймають події, які відбуваються, як вплив інших сил (судьба, випадок та інше). В контрольній групі цей відсоток вищий в два рази, це може проявлятися в житті студента у вигляді порушення самоорганізації (**таблиця**).

Емоційна комфортність в групі студентів, які займаються НДР значно вища. Так в першій групі показник складає 85% [75,48–94,52] на відміну від другої групи 67% [60,53–73,47] ($p \leq 0,05$). Перевага позитивних емоцій, відчуття благополуччя пов'язана з визначенням подальшого напрямку навчання, отриманням, за рахунок НДР в гуртках, перших професійних перемог, позитивною самореалізацією у вибраному напрямку. В контрольній групі більше 1/3 студентів переживає емоційний дискомфорт на цьому рівні навчання, що значно обтяжує процес навчання (**таблиця**).

Отриманні дані в контрольній групі свідчать про майже однаковий відсоток рівня самосприйняття та сприйняття інших. Студенти демонструють дружнє відношення до своїх сокурсників, що свідчить про прийняття оточення, схвалення їх життєвої позиції по відношенню до себе, в цілому позитивного відношення до себе оточуючих. У студентів дослідної групи виявляється позитивний полюс самосприйняття, що відображає ступінь доброзичливості до себе та відображає здатність оцінювати свої сильні та слабкі сторони. Так в першій групі показник складає 84% [74,22–93,78] на відміну від другої групи 68% [63,34–72,66] ($p \leq 0,05$).

Показник «прагнення до домінування» в першій групі складає 38% [25,06–50,94] на відміну від другої групи 54% [44,33–63,66] ($p \leq 0,05$). Більш низький показник прагнення до домінування в групі студентів, які відвідували гурток обумовлений напевно більшою здатністю роботи в команді.

Отже ми бачимо, що студенти, які відвідують гуртки, додатково виконують НДР більше використовують свої адаптаційні можливості.

Висновки. Робота в студентському науковому гуртку, залучення студентів до виконання науково-дослідної роботи відіграє велику роль в соціально-психологічній адаптації студента. Вона допомагає сформувати індивідуальну творчу особистість, яка вміє працювати в команді, брати на себе відповідальність, що значною мірою буде допомагати їм в подальшій медичній практиці.

Перспективи подальшого дослідження. Цікаво було би в подальшому розробити нові методологічні підходи для роботи в СНГ для підвищення адаптованості студентів медиків.

References

1. Kuzminskyi AI. *Pedahohika vyshchoi shkoly* [Pedagogy of high school]. Kyiv: Znannya; 2005. 486 p. [Ukrainian]
2. Melnychuk OB. Sotsialno-psykholohichna adaptatsiya osobystosti yak chynnyk stanovlennya profesiynoho intelektu maybutnikh fakhivtsiv sotsialnoi sfery [Socio-psychological adaptation of personality as a factor of formation of professional intelligence of future specialists of social sphere]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu*. 2015; 4: 121–6. [Ukrainian]
3. Lopes PN, Salovey P, Côté S, Beers M. Emotion regulation ability and the quality of social interaction. *Emotion*. 2005; 5(1): 113–8. PMID: 15755224. DOI: 10.1037/1528-3542.5.1.113
4. Mestre JM, Rocío Guil, Lopes PN, Salovey P, Paloma Gil-Olarte Emotional intelligence and social and academic adaptation to school. *Psicothema*. 2006; 18: 112–7. PMID: 17295967
5. Lopes PN, Brackett MA, Nezlek JB, Schütz A, Sellin I, Salovey P. Emotional intelligence and social interaction. *Personality and Social Psychology Bulletin*. 2004; 30(8): 1018–34. PMID: 15257786. DOI: 10.1177/0146167204264762
6. Maksymets SM. *Vplyv empatynosti na sotsialno-psykholohichnu adaptatsiyu maybutnikh uchyteliv* [Impact of empathy on social and psychological adaptation of future teachers]. Abstr. PhD. (Psych.). Odesa; 2000. 20 p. [Ukrainian]
7. Levkivska HP, Sorochnytska VYe, Shtyfurak VS. *Adaptatsiya pershokursnykiv v umovakh vyshchoho zakladu osvity* [Adaptation of freshmen in higher education]. Kyiv: Lybid; 2001. 128 p. [Ukrainian]
8. Chornovol-Tkachenko OO. Naukovo-doslidnytska diyalnist studentiv u VNZ Ukrainy: zmist ta zavdannya [Research activities of students at Ukrainian universities: content and tasks]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu im VN Karazina*. 2009; 59(866): 123. [Ukrainian]

9. Hur'yanov VH, Lyakh YuYe, Pariy VD, Korotkyi OV, Chalyi OV, Chalyi KO, ta in. *Posibnyk z biostatystyky. Analiz rezultativ medychnykh doslidzhen v paketi EZR (R-statistics)* [A guide to biostatistics. Analysis of the results of medical research in the EZR package (R-statistics)]. Kyiv: Vistka; 2018. 208 p. [Ukrainian]

УДК 378.147:316.6

ВЛИЯНИЕ НАУЧНО–ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ РАБОТЫ НА СОЦИАЛЬНО–ПСИХОЛОГИЧЕСКУЮ АДАПТАЦИЮ СТУДЕНТОВ

**Трефаненко И. В., Соловьева О. В., Гречко С. И.,
Гордийчук Д. А., Рева Т. В.**

Резюме. Теоретической основой понятия «адаптация» является представление о ней, как о постоянном процессе активного приспособления индивида к условиям окружающей среды. Работа в студенческом научном кружке, привлечение студентов к выполнению научно–исследовательской работы играет большую роль в социально–психологической адаптации студента. Целью данной работы стало сравнить социально–психологическую адаптацию студентов, которые принимали активное участие в работе кружков и выполняли научно–исследовательские работы во время учебы в университете, со студентами, которые не были привлечены к этому виду работы. В результате исследования было выявлено, что адаптация студентов обеих групп более 80%. Этот результат не приближен к 100%, потому что, несмотря на 6 лет обучения в университете, студенты имеют ряд особенностей в этот период, которые влияют на их адаптационный уровень. В 1–й группе данный показатель незначительно выше (на 7%), чем у контрольной группы. Это можно объяснить тем, что студенты, которые активно привлекались к научно–исследовательской работе, определились с дальнейшей специализацией и уже работают в данном направлении. В опытной группе адаптированные студенты чаще проявляют интернальность, воспринимают все изменения, происходящие с ними, как результат собственной деятельности. Лишь 9% студентов этой группы воспринимают происходящие как влияние других сил (судьба, случай и т.д.). В контрольной группе этот процент выше в два раза, что проявляется в жизни этих студента в виде нарушения самоорганизации.

Эмоциональная комфортность в группе студентов, занимающихся научно–исследовательской работой, значительно выше. Так в первой группе показатель составляет 85% [75,48–94,52] в отличие от второй группы – 67% [60,53–73,47] ($p \leq 0,05$). Преобладание положительных эмоций, ощущение благополучия связано с определением дальнейшего направления обучения, получением, за счет научно–исследовательской работы в кружках, первых профессиональных побед, положительной самореализации в выбранном направлении. В контрольной группе более 1/3 студентов переживает эмоциональный дискомфорт на этом уровне обучения, что значительно усложняет процесс обучения.

Полученные данные в контрольной группе свидетельствуют о почти одинаковом проценте уровня самовосприятия и восприятия других. Студенты демонстрируют дружеское отношение к своим сокурсникам, что свидетельствует о принятии окружения, одобрении их жизненной позиции и в целом позитивного отношения к себе окружающих. У студентов исследуемой группы выявлен положительный полюс самовосприятия, что отражает степень доброжелательности к себе и способность оценивать свои сильные и слабые стороны. Так, в первой группе данный показатель составляет 84% [74,22–93,78], в отличие от второй группы – 68% [63,34–72,66] ($p \leq 0,05$).

Показатель «стремление к доминированию» в первой группе составляет 38% [25,06–50,94], в отличие от второй группы – 54% [44,33–63,66] ($p \leq 0,05$). Более низкий показатель стремления к доминированию в группе студентов, посещавших кружок, обусловлен, вероятно, большей способностью к работе в команде.

Студенты, которые посещают студенческие кружки, дополнительно выполняют научно–исследовательскую работу и в большей мере используют свои адаптационные возможности.

Ключевые слова: социально–психологическая адаптация, студент, студенческий научный кружок.

UDC 378.147:316.6

Scientific Research Work Influence on Social and Psychological Adaptation of Students **Trefanenko I., Soloviova O., Grechko S., Gordiychuk D., Reva T.**

Abstract. The correct approach to organization of student's self-learning process is of uppermost importance for successful higher education. Classroom work in higher education institutions aims at setting and giving direction functions of a teaching/learning process, and it is a student who is responsible for active knowledge acquisition through different means. Participating in different students' societies and carrying out scientific re-

search work may become the most appropriate forms of active acquisition. Systematic work in students' societies performing research independently as well as in close cooperation with scientific advisors satisfies two main criteria of social and psychological adaptation: satisfaction from independently obtained results of scientific research and social success, which presupposes conquering new life conditions and gaining respect from fellow students and teaching staff.

The theoretical basis of the concept of adaptation is the idea of a continuous process of active adaptation of the individual to the environment that concerns all levels of human functioning. Participation in student scientific groups plays a major role in the student's socio-psychological adaptation.

Results obtained in the course of our research proved that there was statistically valid difference in 6th-year students' adaptation. It should be pointed out that the 6th-year is the time of the so-called "third crisis" of higher education. It appears due to the issue with work allocation and transition from studying to working lifestyle, also comparing possessed and desired knowledge and skills may bring a certain dissonance into student's self-perception. Students consider the influence of their profession on their future welfare. All these issues can be dealt with easier in case of students who have attended scientific societies and groups, who have tried their hands in practical aspects and improved their knowledge. The results of our analysis are the following.

The purpose of the paper lies in comparing psychological and social adaptation of students who participate in scientific groups and are engaged in scientific research with that of students who refrain from such activities.

Material and methods. To study social and psychological adaptation 154 students were asked to fill in a questionnaire based on the K. Roger and R. Dimond's methodology.

Results and discussion. We find that the adaptation in the group of students engaged in the research activity is much higher. Thus, in the first group, the index of emotional comfort is 85%, while the second group has the index of 67%. Researches evaluated the statements about a person, about the way of professional life, experiences, thoughts, habits, behavioral styles on a six-point scale: Adaptation, Self-Perception, Perception of Others, Emotional Comfort, Internality, Domination. Considerable difference between control and experiment groups is established for internality, emotional comfort, and self-perception and perception of others.

Conclusion. The obtained results proved that participation in scientific societies increased students' ability for adaptation and helped to develop a socially and psychologically healthy professional with such grounded qualities as self-respect, self-understanding, independence and assertiveness.

Keywords: socio-psychological adaptation, student, student scientific circle.

The authors of this study confirm that the research and publication of the results were not associated with any conflicts regarding commercial or financial relations, relations with organizations and/or individuals who may have been related to the study, and interrelations of coauthors of the article.

Стаття надійшла 27.07.2019 р.

Рекомендована до друку на засіданні редакційної колегії після рецензування